

УДК 351/354(4)

В. П. Горин,
д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-6048-8330

Н. І. Карпишин,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-5264-1200

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.13

ОСОБЛИВОСТІ ФАНДРАЙЗИНГУ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

V. Horyn,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor
of the S. I. Yuriy Department of Finance, West Ukrainian National University
N. Karpushyn,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the S. I. Yuriy Department of Finance, West Ukrainian National University

FEATURES OF FUNDRAISING IN THE PUBLIC SECTOR OF THE ECONOMY

У статті розкрито ключові особливості й чинники розвитку фандрайзингу як інструмента залучення зовнішнього фінансування для реалізації проектів у публічному секторі економіки. Визначено переваги застосування фандрайзингу у публічному секторі для органів місцевого самоврядування, громадськості та суб'єктів підприємництва, а також розкрито основні моделі його організації на рівні територіальних громад. Обґрунтовано, що рівень розвитку фандрайзингу доцільно визначати як індикатор якості життя населення і зрілості суспільства. Охарактеризовані ключові перешкоди активізації фандрайзингової діяльності на рівні територіальних громад, які пов'язано з неналежним організаційним та кадровим забезпеченням, нерозвиненістю громадянського суспільства, високим рівнем корупції в країні та недовірою фінансових стимулів. Окреслено перспективи використання фандрайзингу в рамках міжмуніципальної співпраці.

The article reveals the key features and development factors of fundraising as an instrument of external funds attracting for realization of projects in the public sector. It is substantiated, that the development of fundraising in the public sector is due to such factors as: mismatch of public needs and available resources; a growing trend towards expanding corporate social responsibility. Author reveals the main organizational models of fundraising activities at the local level and determines their advantages depending of the local community size. The advantages of fundraising in the public sector for local governments, the public and businesses are described. It is determined, that the participation of business structures as a donor in the implementation of socially important projects gives them economic, reputational and communication benefits. The article exposes socio-economic

importance of fundraising in the local communities' development, which is to ensure social justice, stimulate humanitarian development and the formation of social partnership. It is argued, that the level of fundraising development should be defined as an indicator of life quality and society maturity, because public participation in fundraising shows the public awareness of their responsibility for the comprehensive development of their community. It is proved, that in modern conditions fundraising does not play an important role in financing of development projects in local communities, which is explained by lots of factors. It is described the key obstacles to the fundraising activities intensification in local communities, which are relate to inadequate organizational providing and staffing (lack of employees with the necessary skills and experience of fundraising activities), underdeveloped civil society, high level of corruption in Ukraine and ineffectiveness of financial incentives for socially important projects funding. It is determined, that a significant part of the population and business perceive participation in the public projects financing as indulgence in corruption and embezzlement of budget funds. Prospects for the use of fundraising in the framework of agreements on inter-municipal cooperation are substantiated.

Ключові слова: фандрайзинг, публічний сектор, проекти розвитку, фінансові ресурси, міжмуніципальне співробітництво.

Key words: fundraising, public sector, development projects, financial resources, inter-municipal cooperation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасний період загальносвітовою тенденцією є посилення самостійності місцевого самоврядування. Ефективність реформ, спрямованих на становлення дієвого місцевого самоврядування, залежить від того, наскільки обгрунтовано та виважено на місцевому рівні здійснюється управління наявними фінансовими ресурсами, чи задіяні резерви їх нарощування та чи відповідають суспільним очікуванням напрями використання бюджетних коштів. В Україні реформа децентралізації забезпечила перерозподіл владних повноважень та бюджетних ресурсів на користь місцевої влади. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування у питанні сприяння розвитку місцевої економіки, забезпечення якості й доступності суспільних послуг, підвищення рівня життя населення і вирішення екологічних проблем вимагає мобілізації значних обсягів фінансових ресурсів. Незважаючи на розширення джерел формування доходів місцевого самоврядування, власних та переданих ресурсів місцевих бюджетів не вистачає для вирішення суспільних проблем та забезпечення місцевого розвитку. Тому актуальним завданням сьогодення є активізація діяльності органів місцевого самоврядування з пошуку додаткових джерел та способів мобілізації фінансових ресурсів для потреб територіальних громад. У цьому контексті значні перспективи має впровадження інструментів фандрайзингу, який у зарубіжній практиці є одним із найбільш поширених інструментів залучення коштів для фінансування неприбуткових проєктів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні аспекти фандрайзингу як інструмента залучення зовнішніх ресурсів для потреб неурядових організацій і бюджетних установ активно висвітлюються у сучасній науковій літературі. Цій тематиці приділяють увагу своїх працях Т. Артем'єва, А. Соколова, О. Чернявська, О. Овсянюк-Бердадіна, Г. Лещук, В. Огородник, І. Круп'як та багато інших вчених. Серед останніх публікацій з проблематики застосування фандрайзингу для реалізації проєктів розвитку територіальних громад варто відзначити роботи О. Головні [4], Л. Данилової [5], В. Козака [7]. Незважаючи на зростання уваги до тематики фандрайзингу, вона здебільшого концентрується на питаннях фандрайзингової діяльності бізнес-структур та неприбуткових організацій, а наукові розробки щодо специфіки фандрайзингу у публічному секторі, зокрема для фінансування проєктів розвитку громад мають епізодичний характер. Проте із завершенням реформи децентралізації в Україні питання диверсифікації джерел фінансування суспільних потреб на місцевому рівні набуває виняткової гостроти, що вимагає подальшої активізації наукових досліджень розвитку фандрайзингу в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у розкритті особливостей фандрайзингу як інструменту залучення зовнішніх ресурсів для реалізації проєктів місцевого розвитку на рівні територіальних громад, ідентифікації при-

чин його недостатнього застосування у вітчизняній практиці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах перспективним інструментом залучення зовнішнього фінансування для реалізації суспільно важливих проєктів, що втілює принципи інклюзивного розвитку у практиці публічного управління є фандрайзинг. Ця технологія зовнішнього фінансування передбачає використання різних джерел та способів залучення ресурсів (грошових, матеріальних, трудових та інших). Виникнення фандрайзингу пов'язують із активним розвитком у США мережі неприбуткових організацій, які взяли відповідальність за реалізацію соціальних завдань, що проігноровані державою і бізнес-структурами [8]. У подальшому технологія фандрайзингу отримала поширення у багатьох розвинутих країнах світу й натеper є одним із поширених інструментів залучення зовнішнього фінансування. Розвиток фандрайзингу спричинений такими чинниками:

— Характерною для сфери публічних фінансів невідповідністю суспільних потреб та наявних ресурсів. Утвердження людиноцентричних засад публічного управління супроводжується посиленням соціального характеру державних витрат, збільшенням абсолютних обсягів бюджетних видатків на соціальні цілі. Але через обмеженість можливостей бюджету держава неспроможна охопити бюджетним фінансуванням усі напрями соціальної політики, а мобілізація для цього додаткових бюджетних доходів потребуватиме значного підвищення рівня податкового навантаження на економіку. Також необхідно враховувати притаманну бюрократичному апарату певну інертність, адже він безпосередньо не зацікавлений у забезпеченні найбільшої ефективності власної діяльності. Внаслідок цього частина важливих для суспільства проблем залишається невирішеною, що створює передумови для залучення організацій громадського сектору та мобілізації позабюджетних ресурсів;

— зростаючий тренд до активізації соціальної відповідальності бізнесу, що виявляється у більш активній участі підприємницьких структур у фінансуванні неприбуткових проєктів, що передбачають досягнення соціальних, екологічних та інших результатів. Наприклад, проведене у 2018 році у рамках Проєкту "Розбудова потенціалу Національного контактного пункту з відповідальної бізнес-поведінки" аналітичне дослідження розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні засвідчило, що понад 83% компаній впроваджують відповідну політику. Хоча корпоративну соціальну відповідальність переважно пов'язують із розвитком та поліпшенням умов праці власних працівників, наданням соціальної допомоги вразливим верствам населення, вагома частина компаній також визначають її як інвестиційну участь (у ролі донора) у розвитку регіону чи територіальної громади, де вони провадять діяльність [13].

У сучасних умовах під фандрайзингом розуміють діяльність з мобілізації фінансових та інших ресурсів для втілення соціально-значущих неприбуткових проєктів, яка здійснюється на професійній основі та вимагає спе-

ціальних знань і навиків. Відповідно до специфіки використання залучених ресурсів у науковій літературі виділяють два види фандрайзингу:

— Проєктний фандрайзинг — залучення додаткових ресурсів до бюджетів місцевого самоврядування для реалізації певних проєктів, що передбачають отримання економічного, соціального чи екологічного ефекту. Цей різновид фандрайзингу застосовується як на рівні органів місцевого самоврядування для залучення додаткових ресурсів до місцевого бюджету, так і на рівні бюджетних установ та організацій. Проєктний фандрайзинг є найбільш зручною формою залучення ресурсів, як для розробників проєкту, так і для донорів. Причина цього у простоті ідентифікації цілі, для досягнення якої мобілізують кошти, а також відносно нижчих витратах на проведення фандрайзингової кампанії, чітко визначених вигодах для донора від участі у проєкті.

— Оперативний фандрайзинг — залучення зовнішнього фінансування для забезпечення поточної діяльності реципієнта. Заклади соціальної сфери можуть залучати кошти із зовнішніх джерел для зміцнення власної матеріальної бази, оплати праці, комунальних платежів, реалізації різноманітних заходів у рамках основного профілю діяльності. Зважаючи на поточний характер таких витрат, відсутність у них чітко визначеного цільового призначення зацікавленість донорських організацій в оперативному фандрайзингу доволі низька [1, с. 7].

Обидва види фандрайзингу об'єднує спільна риса — поєднання інтересів широкого спектру суб'єктів — органів влади різного рівня, бізнес-структур, окремих активних громадян, ініціативних груп або громадських організацій. Таким чином, фандрайзинг можливо охарактеризувати як соціальну технологію формування й розвитку багатовекторного соціального партнерства. На практиці фандрайзинг більш характерний для діяльності громадських організацій та установ, однак у сучасних умовах він отримує все більше поширення у закладах соціальної сфери (освітні установи, бібліотеки, культурно-мистецькі заклади та ін.), елементи фандрайзингу присутні також у діяльності органів виконавчої влади на рівні територіальних громад. Органи місцевого самоврядування для реалізації суспільно важливих проєктів місцевого розвитку мають можливість залучати ресурси не лише від бізнес-структур, але й за програмами Державного фонду регіонального розвитку, іншими загальнодержавними програмами для фінансової підтримки реформи децентралізації в Україні.

Крім цього, значні можливості щодо мобілізації додаткових ресурсів закладені в активізації співпраці територіальних громад з міжнародними донорами. Умовами отримання фінансування за програмами міжнародної фінансової допомоги зазвичай є якісна підготовка проєктної заявки з належним обґрунтуванням мети та цілей проєкту, очікуваних результатів. Не менш важливою є відповідність проєкту розвитку тематиці, яку фінансово підтримує донор, а також дотримання термінів звернення за допомогою. Однак частина міжнародних донорських організацій надають фінансову підтримку проєктам місцевого розвитку в Україні безстроково та не вимагають чіткого дотримання дедлайнів. Впродовж останніх років провідними міжнарод-

ними організаціями, які реалізують програми фінансової підтримки місцевого розвитку в Україні є Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ, Шведське агентство з питань міжнародного співробітництва та розвитку Sida, Міжнародний фонд "Відродження", Агентство США з міжнародного розвитку USAID [10]. Водночас джерелом залучення ресурсів для проєктів місцевого розвитку в Україні можуть виступати програми іноземних посольств, а також вітчизняні неурядові фонди, банківські установи [2].

Фандрайзингова діяльність у територіальних громадах може передбачати дві моделі організації: у першому випадку повноваження з пошуку і залучення зовнішнього фінансування покладають на працівників органу місцевого самоврядування (зазвичай, спеціалістів підрозділу з економічного розвитку й залучення інвестицій); друга модель організації фандрайзингу на рівні громади передбачає залучення зовнішніх спеціалістів (менеджерів з фандрайзингу, фандрайзингових агентств тощо) на умовах комерційної угоди. Доцільність залучення зовнішніх спеціалістів з фандрайзингу продиктована тим, що така діяльність потребує фахівця, який володів би спеціальними навиками розробки та просування проєктної документації, комунікації з донорами, вибору найбільш ефективної стратегії фандрайзингової діяльності тощо. Від цього значною мірою залежать результати фандрайзингу та обсяги залучених ресурсів для реалізації проєктів розвитку. Введення у штат органу місцевого самоврядування спеціаліста із фандрайзингу чи створення у його структурі відповідного підрозділу із залучення зовнішнього фінансування виправдане для крупних фінансово самодостатніх громад, натомість для невеликих громад, де потреба у послугах фандрайзингу виникає періодично, більш раціональним є залучення зовнішніх фахівців на умовах консалтингу.

Розглядаючи особливості фандрайзингу у публічному секторі, важливо усвідомити, що це не просте випрошування коштів від зовнішніх донорів, а цілеспрямована належно організована діяльність із розширення фінансових можливостей органу місцевого самоврядування щодо реалізації важливих проєктів соціально-економічного розвитку територіальної громади. Метою фандрайзингової діяльності в органах місцевого самоврядування має бути не скільки разове залучення коштів для втілення певного проєкту, а налагодження довгострокових партнерських відносин та тривалої співпраці зі структурами бізнесу та окремими громадянами, які зможуть і в майбутньому брати участь як донори у важливих для громади проєктах розвитку. Важливо також врахувати, що орієнтація виключно на одного донора також небезпечна, адже може стати підґрунтям для посилення неформального впливу бізнес-структур на прийняття управлінських рішень місцевого самоврядування, що матиме негативний вплив на ефективність використання бюджетних коштів та спричинити втрати соціального характеру.

Ключовою особливістю фандрайзингу у публічному секторі є априорі неприбутковий характер проєктів, для яких залучають ресурси. На відміну від комерційного співфінансування, яке передбачає отримання учасниками угоди прибутку в залежності від їхньої частки у

проєкті, учасники фандрайзингу у публічному секторі отримують вигоду в інших формах. Переваги фандрайзингу для місцевого самоврядування полягають у тому, що в умовах перманентного дефіциту бюджетних ресурсів, невідповідності видаткових повноважень та дохідних джерел він є ефективним інструментом залучення позабюджетних коштів для вирішення нагальних проблем соціально-економічного розвитку. Залучення до місцевого бюджету додаткових фінансових ресурсів, відмінних від міжбюджетних трансфертів також підвищує рівень фактичної фінансової самостійності місцевого самоврядування, знижує залежність економічної та соціальної політики місцевої влади від позиції вищестоящих органів публічного управління.

Переваги громадськості від використання фандрайзингу у публічному секторі полягають у розширенні можливостей для втілення проєктів, які мають вагомий соціально-економічний чи екологічний ефект. Зазвичай проєкти, які передбачають залучення ресурсів за технологією фандрайзингу, ініційовані громадськістю та спрямовані на вирішення найбільш актуальних на даний час проблем територіальної громади. Реалізація цих проєктів сприяє підвищенню якості життя населення, тобто має вагоме соціальне значення.

Попри формальну неприбутковість, участь як донора у реалізації проєктів в публічному секторі має також вагомий переваги для суб'єктів господарювання приватного сегменту економіки, а саме:

— непрямі економічні вигоди. За даними соціологічних досліджень, для сучасних споживачів все більш важливою характеристикою, яка мотивує їх обирати певну торгову марку є участь суб'єкта господарювання у реалізації соціально важливих проєктів. Відтак участь у фандрайзингу у ролі донора може стимулювати збільшення попиту на продукцію чи послуги компанії, а отже, позитивно впливати на фінансові результати її діяльності. Фінансування наукових проєктів може забезпечити доступ компанії до новітніх наукових розробок, що в сучасних умовах також є однією із важливих конкурентних переваг.

— Репутаційні вигоди. Реалізація програми корпоративної соціальної відповідальності, участь у фінансуванні суспільно важливих проєктів сприяє формуванню і просуванню позитивного іміджу компанії, популяризації бренду, що в майбутньому також може обернутися зростанням економічних вигод.

— Комунікаційні вигоди. Участь у реалізації проєктів за ініціатииви органів місцевого самоврядування чи бюджетних установ сприяє налагодженню контактів та неформальних зв'язків в органах влади, підвищенню лояльності з боку неурядових організацій та активних громадян. Завдяки цьому компанія отримує неформальний вплив та ширші можливості для відстоювання власних інтересів при розробці пріоритетів економічної політики громади, участі у дорадчих структурах при органах місцевого самоврядування тощо.

Соціально-економічне значення фандрайзингу у розвитку територіальних громад виявляється у кількох аспектах:

— Забезпечення соціальної справедливості — участь бізнес-структур та окремих громадян у реалізації соціально важливих проєктів, зокрема щодо допомоги

соціально вразливим верствам населення можна визначити як процес добровільного перерозподілу фінансових ресурсів між різними суспільними групами, відновлення справедливості у розподілі результатів економічного розвитку, порушеної через відмінності у можливостях доступу до факторів виробництва та інші деформації ринку.

— Стимулювання гуманітарного розвитку, адже залучення позабюджетних ресурсів до реалізації проєктів в освіті чи культурній сфері, науковій діяльності сприяє підвищенню якісних параметрів та інклюзії відповідних суспільних послуг, що має позитивний вплив на інтелектуальний та духовно-культурний розвиток суспільства загалом.

— Становлення соціального партнерства, оскільки завдяки фандрайзингу відбувається налагодження комунікації та співпраці між органами влади та економічними агентами, гармонізація їхніх інтересів, підтримання людських цінностей та творчості. Серед найбільш актуальних неекономічних проблем новостворених територіальних громад в Україні визначають нестачу відчуття власної територіальної ідентичності, що стала б об'єднаним чинником для усіх її мешканців. Реалізація проєктів із застосуванням технології фандрайзингу дає змогу об'єднати зусилля місцевої влади, населення, бізнесу над вирішенням найбільш актуальних проблем місцевого розвитку, сприяє зміцненню довіри між ними, відчуття єдиної спільноти.

У наукових джерелах фандрайзинг характеризують також як мистецтво залучення ресурсів для задоволення суспільно важливих потреб та вирішення проблем соціально-економічного розвитку суспільства. Очевидно, такий підхід має право на існування, оскільки ведення фандрайзингової діяльності потребує не тільки знання його етапів, технологій пошуку донорів, підготовки проєктних пропозицій та інших навиків, але також їх творчого поєднання, що забезпечить досягнення головної мети фандрайзингу — мобілізації необхідних ресурсів, що дасть можливість реалізувати певний проєкт. Однак, будучи мистецтвом та професійною діяльністю, фандрайзинг є також важливим індикатором не тільки якості життя певного суспільства, але і його "зрілості" [3, с. 207]. Дійсно, розвиток фандрайзингу в країні свідчить про рівень суспільної свідомості (еволюцію від населення, що сповідує принцип "моя хата з краю" до єдиної відповідальної спільноти), усвідомлення громадянською своєю відповідальності за усебічний розвиток своєї громади, готовність бути залученим до вирішення найбільш гострих життєво складних ситуацій як на рівні громад, так і держави в цілому.

Оцінюючи тенденції розвитку фандрайзингової діяльності у публічному секторі доводиться констатувати, що вона поки не відіграє помітної ролі у фінансуванні проєктів розвитку територіальних громад. Важливою проблемою місцевого розвитку є те, що у реалізації проєктів місцевого значення основний наголос роблять на використанні бюджетних коштів, натомість потенціал залучення ресурсів громадських організацій, підприємницьких структур до фінансування заходів з підвищення якості та доступності суспільних послуг, надання різних форм допомоги окремим категоріям громадян належним чином не використовується. Загальний обсяг

витрат підприємницького сектору на реалізацію програм корпоративної соціальної відповідальності оцінюється на рівні всього 0,4 млрд грн [12]. Попри високі темпи зростання, витрати сектору громадських організацій на соціальний захист населення у 2019 році становили всього 10,9 млрд грн, що залишається практично не помітним на фоні обсягів бюджетного фінансування соціального захисту та видатків фондів соціального страхування.

У наукових джерелах причини недостатнього застосування фандрайзингу на рівні територіальних громад зазвичай пов'язують із неналежним кадровим та організаційним забезпеченням. У багатьох громадах повноваження з підготовки проєктів, пошуку донорів і залучення зовнішнього фінансування покладені на співробітників, які не володіють необхідними навиками та досвідом. Це знижує якість підготовки документації за проєктом, що стає головною причиною відмови донора від його фінансування. Ця проблема актуальна не тільки щодо співпраці територіальних громад з міжнародними донорами, але й стосовно залучення коштів від Державного фонду регіонального розвитку. За даними фахівців ДФРР, головними проблемами при використанні коштів Фонду є неузгодженість проєктів зі стратегічними планувальними документами, низька якість проєктної документації, дріб'язковість проєктів (превалювання проєктів, які не потребують значних витрат на проєктно-кошторисну документацію), ігнорування при їх розробці думки громадськості та ін. [6].

Серед інших вагомих чинників, які стримують поширення технології фандрайзингу у публічному секторі в Україні, слід відзначити:

— Нерозвиненість громадянського суспільства, інертність громадськості, укорінення стереотипів про провідну роль держави у фінансуванні суспільного розвитку. Значна частина вітчизняного суспільства дотримується позиції, що участь населення чи бізнесу у реалізації суспільно важливих завдань повинна обмежуватись сплатою податків, а тому спрямування додатково власних коштів для цих цілей не виправдане. Укріпленню таких поглядів сприяють також значні масштаби поширення неформальних платежів при отриманні суспільних послуг ("псевдоблагодійні" збори при отриманні адміністративних послуг, так звана "віддяка" лікарів чи медичному персоналу при зверненні за медичною допомогою, "благодійні" батьківські внески у закладах освіти та ін.).

— Недієвість фінансових стимулів участі у благодійності чи фінансуванні суспільно значимих проєктів розвитку. Вітчизняне податкове законодавство не передбачає вагомих стимулів для суб'єктів господарювання, які виступають донорами суспільно важливих проєктів. На виконання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016—2020 роки у чинне податкове законодавство введено норму щодо зарахування благодійної допомоги учасникам бойових дій, постраждалим під час Революції Гідності, внутрішньо переміщеним особам та деяким іншим категоріям осіб до неоподаткованого доходу при оподаткуванні доходів фізичних осіб. Також посилено фіскальні стимули для бізнес-структур у формі податкових знижок при оподаткуванні прибутку для компаній, які практикують благодійницьку діяльність

[11]. Але як свідчить практика, такі новації не призвели до значної активізації участі громадськості та бізнесу у фандрайзинговій діяльності;

— Високий рівень корупції у публічному секторі, недовіра суспільства до органів влади. Попри політичні декларації, в Україні відсутній прогрес щодо боротьби з корупцією — за Індексом сприйняття корупції Corruption Perceptions Index Rating Україна у 2020 році посіла 117—122 місце із 180 країн [14], за індексом марнотратства державних витрат Україна також має одне із найнижчих місць серед усіх країн, що входять до рейтингу [9, с. 28]. З огляду на такі показники, участь у фінансуванні суспільних проєктів значна частина населення та бізнесу сприймає як потурання корупції та розкраданню коштів бюджету, що є одним із найбільш вагомих чинників, що стримують поширення технології фандрайзингу у публічному секторі.

Вагомі перспективи залучення додаткових ресурсів для фінансування проєктів розвитку на рівні конкретних територіальних громад має поширення в Україні механізму міжмуніципального співробітництва. Нині в Україні переважна частина договорів про співробітництво територіальних громад передбачають реалізацію спільних проєктів за рахунок акумулювання на визначений період ресурсів для реалізації конкретного завдання. Популярність цієї форми співробітництва обумовлює її універсальність та простота. Водночас договір може містити як конкретно визначену мету співробітництва, так і мати рамковий характер (без конкретно визначеної мети).

Дослідження тих сфер соціально-економічного розвитку територіальних громад, яких стосувалися договори про співробітництво, дозволяє виділити основні завдання, реалізації яких стосувалося співробітництво громад, серед них: придбання шкільних автобусів, пожежних машин; утилізація твердих побутових відходів; капітальний ремонт систем опалення освітніх та медичних закладів; ремонт доріг місцевого значення; утримання ЦНАПу та архівної установи; фінансування культурних та освітніх заходів; створення та утримання комунальних підприємств; організація пасажирських перевезень тощо.

Враховуючи недостатньо високий рівень фінансової спроможності ОТГ, говорити про реалізацію масштабних проєктів зарано. Сьогодні цей інструмент використовують радше як можливість економії при реалізації відповідних завдань. Вони передбачають реалізацію невеликих спільних проєктів, які часто не мають жодного продовження та не сприяють переходу на новий рівень взаємодії. Тому нереалізованою залишається функція, яку може виконувати співробітництво як інструмент розвитку громад, формування єдиного простору для спільного розвитку. Виконання цієї функції є можливою в умовах подальшого зростання популярності співробітництва та його підтримки з боку органів місцевого самоврядування вищих рівнів та органів державної влади.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, розширення повноважень та обмеженість фінансових можливостей місцевого самоврядування

актуалізує питання пошуку альтернативних джерел і механізмів фінансування суспільних потреб. У цьому контексті значні перспективи застосування має фандрайзинг як інструмент залучення зовнішнього фінансування для реалізації неприбуткових проєктів місцевого розвитку. Застосування фандрайзингу у публічному секторі відповідає засадам інклюзивного розвитку та має комплексний позитивний ефект для усіх суб'єктів фандрайзингової діяльності, сприяючи забезпеченню соціальної справедливості, стимулюючи гуманітарний розвиток та становлення соціального партнерства. Однак перспективи впровадження фандрайзингу на рівні територіальних громад значною мірою залежать від наявності кадрового та організаційного забезпечення, а також подолання усталених стереотипів про виключну компетенцію держави у вирішенні суспільних проблем.

Література:

1. Артемьева Т., Тульчинский Г. Фандрайзинг: привлечение средств на проекты и программы в сфере культуры и образования. СПб.: Издательство "Лань"; Издательство "Планета музыки", 2010. 144 с.
2. Бабій О. Фандрайзинг для новачків: з чого почати отримувати гранти для своєї громади. Фактор. 2017. № 5. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/may/issue5/article27472.html> (дата звернення: 03.12.2020).
3. Глебова А. Сучасні теоретичні та практичні аспекти процесу організації фінансування соціально важливих проєктів на основі фандрайзингу. Проблеми економіки. 2013. № 4. С. 206—211.
4. Головня О. Інноваційні технології фінансування соціального розвитку національної економіки. Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2019. № 2 (20). С. 93—102.
5. Данилова Л. Застосування інструментів фандрайзингу для реалізації проєктів місцевого значення об'єднаних територіальних громад. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2020. Вип. 20. С. 32—37.
6. Калашнікова О. Основні проблеми використання коштів ДФРП: погляд регіонів. URL: <https://blog.liga.net/user/akalashnikova/article/28774>
7. Козак В. Фандрайзинг як інструмент розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 3 (38). С. 131—141.
8. Лещук Г. Соціальний фандрайзинг як інструмент мобілізації ресурсів громади. URL: http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17327/1/3_Leshchuk.pdf
9. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. Аналізуємо бюджет: доступно про головне: посіб.; за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: Zazaprint, 2017. 78 с.
10. Можливості для розвитку громад: довідник міжнародних проєктів і програм у сфері децентралізації та регіональної політики, що реалізуються в Україні. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/dd_1_1.pdf
11. Пеліванова Н. І. Розвиток благодійності в Україні: Аналітична записка. К.: НІСД, 2019. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvitok-blagodiynosti-v-ukraini>

12. Писк моди: КСВ в Україні набирає обертів. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/pisk-mody-kso-v-ukraine-nabiraet-oboroty-1343574.html>

13. Розвиток КСВ в Україні: 2010—2018 / уклад.: А. Зінченко, М. Саприкіна. К.: Вид-во "Юстон", 2017. 52 с. URL: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/CSR_2017_research-1.pdf

14. Corruption Perceptions Index Rating 2020. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/ukr>

References:

1. Artemyeva, T. and Toulchinskii, G. (2010), *Fandreizinh: privlecheniie sredstv na proekty i programmy v sfere kultury i obrazovaniia* [Fundraising: raising funds for projects and programs in the field of culture and education], Lan Publishing House, Planet of Music Publishing House, St. Petersburg, Russia.

2. Babi, O. (2017), "Fundraising for beginners: where to start receiving grants for your community", *Factor*, vol. 5, available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/may/issue5/article27472.html> (Accessed 29 July 2021).

3. Glebova, A. (2013), "Modern theoretical and practical aspects of the process of organization of financing of socially important projects on the basis of fundraising", *Problemy ekonomiky*, vol. 4, pp. 206—211.

4. Holovnia, O. (2019), "Innovative financing technologies for social development of the national economy", *Scientific Bulletin IFNTUOG. Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry*, vol. 2 (20), pp. 93—102.

5. Danilova, L. (2020), "Application of fundraising tools for the implementation of projects of local significance of the united territorial communities", *Publiche upravlinnia i administruvannya v Ukraini*, vol. 20, pp. 32—37.

6. Kalashnikova, O. (2017), "The main problems of funds using of The State Fund for Regional Development: the regions view", available at: <https://blog.liga.net/user/akalashnikova/article/28774> (Accessed 29 July 2021).

7. Kozak, V. (2018), "Fundraising as an instrument for the development of territorial communities in the context of decentralization", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannya*, vol. 3 (38), pp. 131—141.

8. Leshchuk, G. (2021), "Social fundraising as a tool for mobilizing community resources", available at: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17327/1/3_Leshchuk.pdf (Accessed 29 July 2021).

9. Malyniak, B., Horyn, V. and Pysmennyi, V. (2017), *# Analizuiemo biudzheth: dostupno pro holovne* [# Analyze the budget: available about the main], Zazaprint, Ternopil, Ukraine.

10. Association of Ukrainian Cities (2021), "Opportunities for community development: a handbook of international projects and programs in the field of decentralization and regional policy, which implement in Ukraine", available at: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/dd_1_1.pdf (Accessed 29 July 2021).

11. Pelivanova, N. (2019), *Rozvytok blahodiinosti v Ukraini. Analychna zapyska* [Development of charity in

Ukraine. Analytical note], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvytok-blagodiynosti-v-ukraini> (Accessed 29 July 2021).

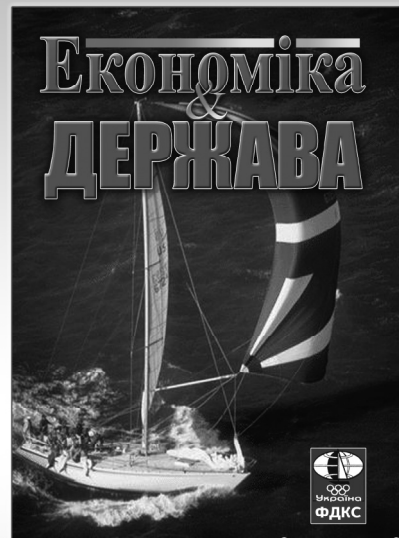
12. Mazur, A. (2017), "Fashion squeak: CSR in Ukraine is gaining momentum", available at: <https://www.segodnya.ua/en/ukraine/pisk-mody-kso-v-ukraine-nabiraet-oboroty-1343574.html> (Accessed 29 July 2021).

13. Zinchenko, A. and Saprykina, M. (2017), *Rozvytok KSV v Ukraini: 2010-2018* [Development of CSR in Ukraine: 2010—2018], Yuston Publishing House, Kyiv, Ukraine, available at: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/CSR_2017_research-1.pdf (Accessed 29 July 2021).

14. Transparency International Site (2021), "Corruption Perceptions Index Rating 2020", available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/ukr> (Accessed 29 July 2021).

Стаття надійшла до редакції 01.08.2021 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

наукове фахове видання України

З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ

(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності – **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73